

Sessie 1 – Gendergerelateerd geweld: hoe beleid kan bijdragen aan preventie

90
jaar

Welkom & opening

Act4Respect

- Hans van der Windt
(Atria, kennisinstituut voor emancipatie
en vrouwengeschiedenis)
- Javier Koole (Rutgers)

Programma

13:00 – 13:10 | Welkom & opening

13:10 – 13:20 | Gendergerelateerd geweld = genderongelijkheid

13:20 – 13:45 | Inhoudelijke introductie

Waar begint preventie; Wat werkt in preventie;
Gendersensitief beleid; Genderscan

13:45 – 13:50 | Introductie / uitleg interactieve gedeelte

13:50 – 14:40 | Interactieve gedeelte: aan de slag met de genderscan

14:30 – 14:50 | Plenaire terugkoppeling: pitches

14:50 – 15:00 | Afsluiting

- Onderzoek bij Atria
- E-Quality (1996-2012)
- Thema's in onderzoek:
 - Feminisme, gendergerelateerd geweld, economische ongelijkheid, genderstereotypering, zelfbeschikking
- Groepen die onzichtbaar zijn
- Biedt inzicht voor beleid

Internationale verplichtingen

Nederland heeft zich door het tekenen van de 'Beijing verklaring en actieplatform' tijdens de Vierde Wereldvrouwenconferentie in Beijing in 1995 gecommitteerd aan gendermainstreaming.

Internationale verplichtingen

- Het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (CEDAW) verplicht alle lidstaten beleid te voeren dat actief genderdiscriminatie bestrijdt, structurele ongelijkheden aanpakt en patriarchale stereotypen afbreekt.
- Het verdrag vereist dat wetgeving en overheidsbeleid expliciet gendersensitief zijn, om vrouwen gelijke rechten en daadwerkelijke, tastbare gelijkheid met mannen te waarborgen.
- CEDAW: Committee on the Elimination of Discrimination against Women

Wat gaan we doen?

1. Gendergerelateerd geweld = genderongelijkheid
2. Waar begint preventie?
3. Wat werkt in preventie
4. Gendersensitief beleid
5. Genderscan
6. Aan de slag
7. Afsluiting

Wat is gendergerelateerd geweld?

Wat is gendergerelateerd geweld?

- Geweld op basis van sekse, gender of seksuele oriëntatie. Het omvat verschillende vormen van geweld zoals (ex)partnergeweld, (online) seksueel geweld, lhbtq+ geweld en meer.

Wat zijn genderstereotypes?

Wat zijn genderstereotypes?

- Verwachting hoe je als man, vrouw of iemand daar tussen in behoort te gedragen.
- Genderstereotypes liggen ten grondslag aan gendergerelateerd geweld.

**41% van alle Nederlandse vrouwen
maakte ooit in haar leven fysiek
en/of seksueel geweld mee.**

**7% van deze vrouwen maakten
structureel geweld mee.**

Gendergerelateerd geweld = genderongelijkheid

- Vrouwen en lhbtq+ personen zijn vaakst slachtoffer van geweld.
- Gevolgen van meemaken is groot (van mentale gezondheidskwesties tot seksuele problemen).
- Mannen zijn meestal pleger.
- Preventie is genoodzaakt om deze ongelijkheid aan te pakken.

Waar begint preventie?

Piramide van Geweld

2025, Act4Respect (Rutgers, COC Nederland en Atria)

Effectieve aanpakken

Kansrijke elementen

Onderwijs

Zorg

Sociaal werk

Peers (rolmodellen)

Familie/thuis

Gendersensitief beleid ter preventie van gendergerelateerd geweld

Gender continuüm

Gender continuüm	Uitleg
Gender unaware (blind)	• Geen oog voor gender verschillen
Gender neutraal	• Behoeftes op basis van gender wel geïdentificeerd, maar worden niet geadresseerd
Gendersensitief	• Er wordt rekening gehouden met genderverschillen • Oplossingen zijn onderdeel van het project/activiteit • Omstandigheden vrouwen en meisjes verbeteren
Gendertransformatief	• Er wordt rekening gehouden met genderverschillen én de oorzaken en machtsrelaties. • Adresseert stereotypes en doorbreekt genderrollen • Gendergelijkheid opgenomen in doelen en resultaten
Intersectionele aanpak	• Focus niet alleen genderdimensie van individuen, maar betreft kruispunten zoals etniciteit, sociaal economische klasse, leeftijd, het hebben van een beperking

Voorbeeld uit beleid

Den Haag

Haagse aanpak
**gendergerelateerd
geweld** 2023-2026

Voorbeeld: Haagse aanpak

Hanteren brede GGG Definitie:

- Geweld waarbij gender een rol speelt:
 - treft vrouwen en LHBTIQ+ personen vaker
 - komt voort uit sociale normen over mannelijkheid/vrouwelijkheid
 - kan fysiek, psychisch, seksueel of economisch zijn

Haagse aanpak

- Integrale ketenaanpak (politie, GGD, Veilig Thuis)
- Focus op vroeg signalering en samenwerking:
 - Trainen van professionals (G-woord)
- Combinatie van preventie, hulp en repressie
 - Slachtoffer- en plegershulp
- Groeiende aandacht voor gender en structurele oorzaken
 - Bewustwording rondom femicide genereren door middel van campagnes

Haagse aanpak

Sterk in beleid:

- Integrale ketenaanpak (samenwerking met politie, Veilig Thuis en GGD)
- Vroeg signalering en professionalisering
- Erkenning van gender en machtsdynamieken

Haagse aanpak

Grootste ontwikkelpunten (t.o.v. wat werkt):

- Meer focus op gedragsverandering en sociale normen (peer-level)
- Sterkere aanpak in het versterken van individuen in de praktijk
- Betere integratie van campagnes met interventies
- Meer nadruk op primaire preventie bij jongeren i.p.v. vooral reactie

Genderscan

Beleidsanalyse tool:

- Identificeren van stereotypen aannames in:
 - Probleemanalyse
 - Formulering
 - Uitvoering van beleidsdoelen en beleidsmaatregelen
- Analyseren uitkomsten beleid op gendergelijkheid:
 - Kan op organisatie, gemeente en rijksoverheid niveau.

Doel:

- Beleid analyseren en verbeteren om (onbedoelde) effecten op gendergelijkheid in beleid te voorkomen.

Vijfdelige analyse

1. Analyse huidige beleid
2. Daadwerkelijke situatie van vrouwen/mannen/non-binaire personen
3. Identificatie genderstereotype aannames en uitwerkingen
4. Identificatie maatregelen om gendergelijkheid te bevorderen
5. Aanbevelingen

Groepsopdracht: de Genderscan pressure cooker

In groepen (3-4) de 3 van de 5 stappen van de genderscan doorlopen.

- Beleidsstuk: Regionaal aanpak Huiselijk geweld regio Xtra.
- Bijlage: Achtergrondinformatie
- Bijlage: Genderscan
- Pitch: Na 35 minuten geven jullie een pitch van maximaal 2 minuten.

Stap 3: Identificatie van (gender)stereotiepe aannames en uitwerkingen (10 minuten)

- Verwacht je dat de uitkomsten van het beleid genderongelijkheid in stand houden of vergroten? *(Gebruik de gevonden informatie uit stap 2)*
- Bij welke maatregelen kunnen genderstereotiepe denkbelden de uitvoering beïnvloeden?
- Aanvullende informatie sekse verschillen mbt. huiselijk geweld:
 - Vrouwen maken vaker:
 - Situationeel geweld (escalatie)
 - Dwingende controle
 - Economische afhankelijkheid
 - Mannen:
 - Meer stereotypering
 - Zoeken minder hulp en praten er minder over

Stap 4 & 5: Identificatie maatregelen om genderstereotypes te doorbreken binnen huidig beleid en adviezen formuleren (15 minuten)

Stap 4 & 5

- Wat kun je doen om de gevonden (gender)stereotypes en aannames in beleid tegen te gaan?
- Hoe kan er meer rekening worden gehouden met de verschillende uitgangspositie van vrouwen, mannen en non-binaire mensen in al hun diversiteit?
- Welke maatregelen kunnen bijdragen aan het doorbreken van stereotiepe rolpatronen en bijdragen in preventie van huiselijk geweld?

Pitch (3 minuten)

Neem 10 minuten de tijd om een pitch van 3 minuten voor te bereiden. Beantwoord de volgende vragen in de pitch:

1. Welke genderstereotypes liggen ten grondslag aan het beleidsstuk?
2. Welke aanbevelingen kun je geven om het beleid te verbeteren met nadruk op preventie van huiselijk geweld?
 - *Gebruik de bevindingen van de vorige stappen om de pitch te onderbouwen*
3. Waarom zijn deze aanbevelingen belangrijk?

Middagprogramma

15:00 – 15:30 | Koffie- en theepauze

15:30 – 15:40 | Optreden door Sophia Blyden

15:40 – 16:00 | Afsluiting door Karin van der Heiden

16:00 – 17:00 | Netwerkborrel

Bedankt!

Verder in gesprek met het onderzoeksteam van Atria?

onderzoek@atria.nl

Verder in gesprek met Javier? j.koole@rutgers.nl

Genderscan in 5 stappen

Stap 1: Analyse van huidige beleid

- Wat is het probleem dat opgelost moet worden?
- Welke onderliggende en impliciete aannames zijn leidend bij de probleemanalyse?
- Is er een gendersaspect gevonden in de probleemanalyse en wordt er gekeken naar andere kenmerken zoals leeftijd, etniciteit, seksuele oriëntatie of bijvoorbeeld sociaaleconomische klasse?
- Wordt er in de beleidsdoelen en voorgestelde maatregelen onderscheid gemaakt tussen verschillende doelgroepen zoals mannen en vrouwen en wordt er gekeken naar andere kenmerken?
- Wordt er in de beleidsdoelen en voorgestelde maatregelen gekeken om genderstereotypes te doorbreken en daarmee genderongelijkheid te verminderen?

Stap 2: Analyse huidige situatie van vrouwen, mannen en non-binaire personen

- Wat is er vanuit onderzoek en analyses bekend over de positie van mannen, vrouwen en non-binaire personen met betrekking tot de vastgestelde problematiek in het beleid?
- Welke genderstereotypes denk je dat er ten grondslag liggen aan de huidige situatie?

Stap 3: Identificatie van eventuele (gender) stereotiepe aannames en uitwerkingen

- Welke aannames worden gemaakt wat betreft de positie en rollen van mannen, vrouwen en non-binaire personen binnen de probleemanalyse?
- En welke aannames betreffende andere kenmerken zoals etniciteit, leeftijd, seksuele oriëntatie of sociaaleconomische klasse?
- Verwacht je dat de uitkomsten van het beleid genderongelijkheid in stand houden of vergroten?
- Bij welke maatregelen kunnen genderstereotiepe denkbeelden de uitvoering beïnvloeden?

Stap 4: Identificatie van maatregelen om genderstereotypes te doorbreken binnen huidig beleid

- Wat kun je doen om de gevonden (gender)stereotypes en aannames in beleid tegen te gaan?
- Hoe kan er meer rekening worden gehouden met de verschillende uitgangspunten van vrouwen, mannen en non-binaire mensen in al hun diversiteit?
- Welke maatregelen kunnen bijdragen aan het doorbreken van stereotiepe rolpatronen?
- Welke goede voorbeelden zijn er die gebruikt kunnen worden om het (voorgenomen) beleid te verbeteren?

Stap 5: Formuleren van aanbevelingen voor gendersensitiever beleid

- Wat zijn je conclusies over genderstereotypering en kenmerken die daarmee samen kunnen hangen in het (voorgenomen) beleid?
- Welke aanbevelingen kun je geven om het beleid te verbeteren? Neem de geïdentificeerde verbeterpunten mee van stap 4.
- Onderbouw je aanbevelingen met de analyses van stap 1 t/m 4 en gebruik argumenten voor het belang van gendersensitief beleid.
- Welke maatregelen kunnen worden genomen om de vastgestelde genderstereotypen om te buigen of te doorbreken? Denk hierbij bijvoorbeeld aan specifieke doelgroepen, werkwijzen of hulpmiddelen.
- Welke maatregelen kunnen worden genomen om diegenen die door genderstereotypering in een achtergestelde positie zijn geraakt, betere mogelijkheden te geven om van het (voorgenomen) beleid te profiteren?
- Welke goede voorbeelden zijn er die gebruikt kunnen worden om het (voorgenomen) beleid te verbeteren? (Bijvoorbeeld in een ander land of bij een specifiek bedrijf)

Casus: Regiovisie aanpak huiselijk geweld: Regio Xtra¹

¹Regio Xtra is een fictieve regio, maar voor de opdracht is wel inspiratie gehaald uit bestaand regio-beleid van Nederland.

Inleiding (situatieschets)

In de regio Xtra werken veertien gemeenten samen aan de aanpak van huiselijk geweld. Deze samenwerking is vastgelegd in een regiovisie, waarin gemeenten, zorgorganisaties, politie en andere partners hun beleid en uitvoering op elkaar afstemmen.

Huiselijk geweld wordt binnen deze regio beschouwd als een omvangrijk en complex maatschappelijk probleem dat voorkomt in alle lagen van de samenleving en dat mannen en vrouwen bijna even vaak treft (CBS, 2024). Het geweld vindt vaak plaats in afhankelijkheidsrelaties en blijft regelmatig verborgen voor de buitenwereld. Daarnaast hangt huiselijk geweld vaak samen met andere problematiek, zoals armoede, werkloosheid, schulden en psychische of sociale kwetsbaarheid. De impact op slachtoffers en hun omgeving is groot en kan langdurige gevolgen hebben, ook voor kinderen die in deze situaties opgroeien.

De regio kiest daarom voor een gezamenlijke aanpak waarbij verschillende domeinen – zoals zorg, veiligheid en participatie – met elkaar verbonden worden. Daarbij wordt uitgegaan van het principe dat huiselijk geweld een maatschappelijk vraagstuk is dat niet door één organisatie alleen kan worden opgelost.

Ambities van het beleid

De regiovisie richt zich op alle betrokkenen bij huiselijk geweld: slachtoffers, plegers en omstanders. De centrale ambitie is om hen in staat te stellen om geweld te voorkomen, herkennen, bespreekbaar te maken en passende ondersteuning te krijgen.

Daarbij formuleert de regio vier samenhangende ambities.

1. Er wordt ingezet op het voorkomen dat huiselijk geweld ontstaat, onder andere door bewustwording over de meldcode en het bespreekbaar maken van het thema in de samenleving.
2. De regio wil dat signalen van huiselijk geweld eerder worden herkend en opgepakt, zodat situaties niet escaleren.
3. Wanneer er sprake is van huiselijk geweld, is het de ambitie om dit zo snel mogelijk te stoppen en de schade voor betrokkenen te beperken.
4. Tegelijkertijd richt het beleid zich op het duurzaam doorbreken van de geweldscyclus, zodat herhaling wordt voorkomen en negatieve patronen niet van generatie op generatie worden doorgegeven.

De aanpak

Regio Xtra werkt aan de aanpak van huiselijk geweld via een samenhangend geheel van maatregelen die zich uitstrekken van preventie en signalering, tot interventie en nazorg.

Een belangrijk onderdeel van de aanpak is het voorkomen van huiselijk geweld.

- Dit gebeurt door het vergroten van bewustwording in de samenleving en door het onderwerp bespreekbaar te maken. Hiervoor zetten we in op sociale norm campagnes over huiselijk geweld.

- Verder worden inwoners en professionals gestimuleerd om signalen te herkennen en actie te ondernemen. Hierbij wordt ingezet op samenwerking met verschillende maatschappelijke partners, zoals scholen, verenigingen en welzijnsorganisaties.
- Daarnaast wordt gewerkt aan het eerder en beter in beeld krijgen van huiselijk geweld. Professionals krijgen deskundigheidsbevordering om signalen tijdig te herkennen en volgens de meldcode te handelen. De lokale infrastructuur, waaronder wijkteams, speelt hierin een centrale rol.

Wanneer huiselijk geweld zich voordoet, richt de aanpak zich op het zo snel mogelijk stoppen daarvan en het bieden van passende hulp. Veiligheid staat hierbij centraal en vormt de basis voor verdere ondersteuning. Er wordt gewerkt volgens een systeemgerichte benadering, waarbij niet alleen het individu, maar het gehele gezin en de sociale omgeving worden betrokken. Zorg- en veiligheidspartners (zoals Vrouwenopvang Lisa) werken samen om tot een geïntegreerde aanpak te komen, waarbij aandacht is voor verschillende leefgebieden zoals opvoeding, gezondheid, werk en inkomen.

Tot slot omvat de aanpak ook maatregelen gericht op duurzaam herstel en het voorkomen van terugval. Er wordt ingezet op langdurige begeleiding en nazorg, zodat de veiligheid van betrokkenen ook op de langere termijn gewaarborgd blijft. Hierbij wordt aandacht besteed aan het doorbreken van patronen die geweld in stand houden en aan het versterken van de veerkracht van betrokkenen.

Achtergrondinformatie: Cijfers positie vrouwen, mannen en lhbt+ personen en huiselijk geweld

Huiselijk geweld komt veel voor onder de Nederlandse bevolking (CBS 2024):

- In 2024 gaf 9% van de bevolking (16 jaar en ouder) aan het afgelopen jaar slachtoffer te zijn geweest van huiselijk geweld dit komt neer op ongeveer 1,3 miljoen mensen.
- Ongeveer 7% van de bevolking ervaart structureel geweld (bijvoorbeeld maandelijks of vaker).
- Onder huiselijk geweld wordt een brede definitie van geweld verstaan dat in huiselijke kring plaatsvindt, zoals (ex)partnergeweld, seksueel geweld, kindermishandeling, fysiek geweld, staking en psychisch geweld.
- Belangrijk: huiselijk geweld is een breed en terugkerend probleem, dat zich niet beperkt tot specifieke groepen, maar de verdeling tussen groepen verschilt wel.

Verschillen tussen mannen en vrouwen (CBS, 2024)

Slachtofferschap in totaal:

- 10% van de vrouwen geven aan slachtoffer te zijn van huiselijk geweld en 7% van de mannen. Op het eerste gezicht lijkt er dus geen groot verschil in omvang.

Hoewel de totale percentages vergelijkbaar zijn:

- Vrouwen ervaren vaker seksueel grensoverschrijding dan mannen.
- Mannen zijn minder snel geneigd hulp te zoeken dan vrouwen.
- Mannen zijn vaker pleger van huiselijk geweld, bijvoorbeeld 48% van fysiek huiselijk geweld is man tegenover 28% van de vrouwen die pleger is (rest %: niet bekend).

Leeftijd en risico

- Jongeren lopen aanzienlijk meer risico:
 - Vrouwen 16–18 jaar: 26,3% slachtoffer
 - Mannen 16–18 jaar: 22,1% slachtoffer
- Vrouwen 18–24 jaar: 21,8% slachtoffer
- Mannen 18–24 jaar: 16,9% slachtoffer

Verschillen naar seksuele oriëntatie en genderidentiteit (CBS)

De CBS Prevalentiemonitor laat duidelijke verschillen zien tussen groepen.

Heteroseksuele personen:

- Heteroseksuele mannen: 7,1% slachtoffer
- Heteroseksuele vrouwen: 9,2% slachtoffer

Homoseksuele en bi+ personen:

- Homoseksuele mannen: 8,8%
- Homoseksuele vrouwen: 15,1%
- Bi+ mannen: 11,9%
- Bi+ vrouwen: 17,2%

Genderdiverse personen:

- Non-binaire / genderqueer personen: 25,9% slachtoffer van huiselijk geweld.

Onderzoek toont aan

- Dat gemeentes vaker inzetten op signalering dan inzetten op primaire preventie (voordat het geweld plaatsvindt) (Movisie, 2015).
- Dat naast vrouwenopvang tekort er ook een tekort is voor mannenopvang en ondersteuning (Pointer, 2026).
- Dat interventies die zich richten tot jongeren (12-25 jaar) en pleger preventie zijn het meest effectief in het voorkomen van gendergerelateerd geweld (Koole et al., 2025). Het gaat om interventies zoals:
 - Relationale en seksuele voorlichtingsinterventies.
 - Omstander interventies.
 - Sociale norm campagnes met specifieke focus op gedragsverandering.
 - Interventies die op meerdere niveaus werken zoals op het individu, gemeenschap en maatschappij niveau zijn het meest kansrijk.
- Dat gemeentes minder zicht hebben op het voorkomen van geweld onder lhbt+ personen en hun opvang (Movisie, 2022).